KAŇA MOČIARNA (CIRCUS AERUGINOSUS) – ZNÁMA NEZNÁMA

Vladimír Nemček

V roku 2009 bol podporený Malý členský projekt zameraný na zmapovanie populácie kane močiarnej na západnom Slovensku – predovšetkým v Borskej a Podunajskej nížine. V rámci projektu bola venovaná pozornosť predovšetkým prirodzeným biotopom, najmä brehovým porastom vodných nádrží, tokov, mŕtvych ramien a jazier. Hniezda neboli priamo dohľadávané, aby sa predišlo vyrušovaniu. Hniezdenie bolo preukázané na základe etologických prejavov jedincov, ako napr. opakovane pozorovaný zálet s potravou do porastu, bránenie teritória pred inými dravcami alebo pozorovanie vylietaných mláďat. Taktiež sú v článku uvedené i čiastočné výsledky z mapovania CHVÚ Dolné Považie podporeného nadáciou Ekopolis.

VÝSLEDKY

V oblasti Borskej nížiny bolo dohľadaných 13 párov. Z toho 4 páry hniezdili na Jakubovských rybníkoch a 3 páry boli lokalizované v okolí obce Zohor v poraste trste za obcou a okolo kanálu. Ďalšie páry boli zaznamenané na Devínskom jazere (1), pri Záhorskej Vsi (1), pri Jakubovských rybníkoch – Baniarka (1), Závode - Dubník (1), Panská Morávka (1) a na rybníku č. 3 vo Vojenskom obvode Záhorie (1). Všetky páry na Záhorí hniezdili v porastoch trste. Hniezdenie sa predpokladalo i na Adamovských štrkoviskách (1 pár), Jakubovskej šutrovni (1 pár), pri Vysokej pri Morave (2 – 3 páry), NPR Abrod (1 pár), Sekule (1 pár) a Kopčany (1 – 2 páry).

Na Podunajskej nížine boli dohľadané spolu 4 páry - na lokalite Síky (2), odkalisku Amerika pri Šali (1) a pri Dolnom Štáli v poraste trste pri kanáli (1). Na rybníkoch pri Dolnom Štáli boli zaznamenané i minimálne ďalšie 2 páry. Na Podunajskej nížine boli predpokladané hniezdenia na lokalitách Jánošíkovo na Ostrove (1), Boheľovské rybníky (1), na ostatných kontrolovaných lokalitách boli pozorované loviace jedince bez dohľadaného hniezda. Všetky hniezda boli umiestnené v poraste trste. V PR Žitavský luh bolo pozorovaných minimálne 6 teritorálne sa správajúcich sa párov, hniezdny biotop tu tvorí predovšetkým ostricový porast. Z daného počtu priamo hniezdilo 4 až 5 párov. Na lokalite NPR Parížske močiare bolo lokalizovaných minimálne 10 párov (Lengyel in litt.) a to v JV a V časti NPR (na celej lokalite počet párov mohol byť vyšší). Na Trnavskej pahorkatine bolo dohľadané 1 hniezdo pod kríkom v obilí pri obci Cífer. Na rybníkoch pri Veľkom Grobe bolo pozorovaných minimálne 5 párov. V oblasti Nitrianskej pahorkatiny bolo zaznamenaných 16 hniezdení, počet párov hniezdiacich na rybníkoch bol však zrejme vyšší (Matejovič in litt.). Na vodných nádržiach bol počet lokalizovaných párov nasledovný: na VN Hajná I. (1), VN Hajná II. (2), VN Krtovce (2), VN Veľké Ripňany (2), VN Kapince (3), VN Hruboňovo (3), VN Bodok (2). Všetky hniezda boli umiestnené v trsťovom poraste s výnimkou VN Kapince, kde 2 páry hniezdili v poraste pálky a 1 pár v poraste trste, na VN Bodok hniezdil 1 pár v poraste pálky. Mimo vodných plôch bolo hniezdenie zaznamenané pri Zbehoch (1) v zmiešanom poraste trste a pálky, predpokladané bolo i zahniezdenie 2 párov v obilí. Celkovo bolo v roku 2009 vybranými mapovateľmi v celkoch Záhorská nížina,

Podunajská nížina, Trnavská pahorkatina, Nitrianska pahorkatina a Dolné Považie dohľadaných 49 párov.

ZAUJÍMAVOSTI

Kaňa močiarna je pomerne málo preskúmaný a pritom relatívne bežný druh. Počas trvania projektu boli zaznamenané viaceré zaujímavosti. Neobvyklé bolo hniezdenie jedného páru kaní na rybníku č. 3 uprostred lesov Vojenského obvodu Záhorie (Jureček in litt.). Takéto hniezdenie bolo na lokalite zaznamenané druhý raz. Ďalší prípad hniezdenia bol unikátny výberom lokality, ktorou bola mokraď vytvorená bobrom pri Jakubovských rybníkoch. Kane sú známe, že u nich nie je zriedkavá polygamia, čiže jeden samec má viac samíc, s ktorými hniezdi. Je to pomerne bežný jav, ktorý je pre kane typický (Altenburg et al. 1982). Menej bežná je polyandria, resp. starostlivosť o mláďatá viacerými samcami, popísaná bola napríklad u kani popolavej (Arroyo 1996), ale aj u iných dravcov (Berg 1988, González et al. 2006, Heredia & Donázar 1990, Packham 1985). V roku 2008 bolo pri obci Zohor zaznamenané kŕmenie letuschopných juvenilov zdržujúcich sa na hniezde dvoma samcami, pričom jeden bol adult a druhý asi trojročný samec. Oba kŕmili v pravidelných intervaloch tri mláďatá. Pri kaniach močiarnych nie sú vzácne prípady melanizmu. Takýto prípad bol zaznamenaný i 9. 5. 2008 u kane močiarnej na Hortobágyi v Maďarsku (Chudý in litt.). Najskoršie jarné prílety v roku 2009 boli zaznamenané začiatkom marca – 9. marec samica lovila nad porastom trste v NPR Parížske močiare (Lengyel in litt.), 11. marca pozorované dva exempláre letiace z juhu na sever za súmraku ponad Devínske alúvium Moravy. Na Nitrianskej pahorkatine pozorovaný prvý prílet samice 28. marca pri VN Krtovce (Matejovič in litt.). Pred odletom, resp. po vyletení mláďat, kane močiarne často nocujú na spoločných nocoviskách s inými kaňami. Takéto nocoviská boli zaznamenané na lokalitách Devínske jazero v roku 2008 (8 ex.), PR Žitavský luh v roku 2009 (31 ex.), v roku 2008 (68 ex.) (Lengyel in litt.), rybníkoch pri Veľkom Blahove v roku 2008 (51 ex.) (Szücs in litt.). Najneskoršie odlety z územia Slovenska sú zistené začiatkom októbra. V roku 2008 bola pozorovaná samica, ktorá zanocovala 24. októbra v PR Žitavský luh. Zimovanie kane močiarnej bolo potvrdené pozorovaním samice 24. januára 2009 pri Hrušovskej zdrži (Jambor in litt.).

ZÁVER

V súčasnosti patrí kaňa močiarna k jedným z mála druhom dravcov, ktoré sa šíria a zvyšujú svoju početnosť bez výraznej pomoci človeka. Nárast počtu hniezdiacich párov súvisí predovšetkým s prispôsobovaním sa novým podmienkam, predovšetkým hniezdením v agrocenózach a tvorbou voľných kolónií vo vhodnom hniezdnom biotope.

LITERATÚRA

ALTERNBURG, W., DAAN, S., STARKENBURG, J., ZIJLSTRA, M., 1982: Polygamy in the Marsh Harrier, *Circus aeruginosus*: Individual Variation in Hunting Performance and Number of Mates. Behaviour 79: 272- 312

ARROYO, B., 1996: A possible case of polyandry in Montagus harrier. Journal of Raptor Research 30(2): 100-102

BERG, G., 1988: Trios in the golden eagle *Aquila chrysaetos* (L.). Fauna Norv. Ser. C 11(1): 40-44

GONZÁLEZ, L., M., MARGELIDA, A., SANCHEZ, R., ORIA, J., 2006: Cooperative breeding in the Spanish Imperial Eagle *Aquila adalberti*: a case of polyandry with male reversed sexual behaviour? Ibis 148(1): 159-163

HEREDIA, R., DONÁZAR, J., A., 1990: High frequency of polyandrous trios in an endangered population of Lammergeiers *Gypaetus barbatus* in northern Spain. Biol. Conserv 53(3): 163-171

PACKHAM, C., 1985: Bigamy in the kestrel. Brit. Birds 78(4): 194

POUŽITÉ INTERNETOVÉ ZDROJE:

www.birding.sk

SUMMARY

THE MARSH HARRIER (CIRCUS AERUGINOSUS) – KNOWN UNKNOWN.

In total 49 breeding pairs of the Marsh Harrier were found in the chosen regions of western Slovakia in 2009. From this number 13 pairs were nesting in reedland of the „Borská nížina“ lowland. In the „Podunajská nížina“ lowland 4 pairs nesting in reed were found. On locality „Žitavský luh“ meadow 4 – 5 pairs were located in the sedge and in the „Parížske močiare“ marshes min. 10 pairs. Near „Cifer“ village in the „Trnavská pahorkatina“ hilly area 1 pair was nesting in cereal field. Another 16 pairs were localized in the „Nitrianska pahorkatina“ hilly area, especially near the water reservoirs. These nests were built in reed and bulrush.

One case of the polyandry was recorded in 2008, when fledglings were fed on the nest by two males - one male was adult and other was cca. three years old. An interesting case of the nidification was observed in the „Záhorie“ region, where one pair of the Marsh Harrier was nesting in the middle of the military forests on the fishpond. The wintering was confirmed from „Hrušovská zdrž“ water reservoir, where one female was observed on 24th January 2009.